

דבר י שני"ח

ממון שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

גליון זה יוצא לע"נ הרבנית מרת
שרה רביא בורנשטיין ע"ה
אשת חבר לבעלה הגאון הגדול רבי
שמואל יעקב שליט"א
ראש ישיבת קרית מלך

דבר העורך

בפרשת קדושים ישנם הרבה אזהרות וצווים שצוינו לשמור ולעשות וחלק מהצווים חוזרים ונשנים גם בפרשה אמור כגון: דיני לקט שכחה ופאה ורש"י שם במקום עומד על זה ומביא בשם רבי אבדימי ברבי יוסף שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי, מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב קרבנותיו בתוכו (ספרא), וראיתי בהקדמה לספרו של רבינו שליט"א "דרך אמונה" ח"א וז"ל: "והנה הפוסקים קיצרו מאד בדיני המצות התלויות בארץ כי בחור"ל לא היה זה נוגע למעשה וגם השו"ע שהביא חלק מהלכות התלויות בארץ קיצר בזה מאד כי בזמנו לא היו שדות לישראל וחלק גדול מהמצות לא היה נוגע כ"כ למעשה.... ובזמנינו שזכינו בעז"י שנתרבה הישוב בארץ ישראל וגם רוב הקרקעות שייכים היום ליהודים בעז"ה חזור כל הדינים למעשה כמעט בכל יום והמבקש למצוא הלכה יקשה בעיניו מאד כי אינו יודע היכן יחפש.... וראיתי בעצמי רוב העמל והטירחא כשחיפשנו איזה דין שאינו פשוט בהלכות אלו עד שמצאנו ולכן עלה בדעתי בעז"י ללקט את כל הדינים מכל המפרשים... עכ"ל.

וזכה דורינו לחיבורו הנפלא והמקיף של רבינו שנקרא "דרך אמונה" ה' חלקים עמוסים ומלאים בהלכות ודיני מצוות התלויות בארץ, ונסיים בברכתו של רבינו שכתב בהקדמה לספרו "דרך חכמה" וז"ל: "והשי"ת יזכנו להשלים ולהדפיס על כל קדשים ועוד ספרים ויזכנו לראות בית הבחירה בבנינו ולהקריב תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן וכל הקרבנות במהרה בימינו אמן" עכ"ל.

ממכתב אבינו
ע.י.

פשט על התורה

"לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשול",

יש לעיין למה כתיב לפני עור הרי גם לפני פקח אסור ליתן מכשול שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים כמ"ש בבבא קמא דף כ"ז עמוד ב' דהיינו לפי שאדם עיניו למעלה כמו שכתבו תוס' שם וגם למאן דאמר שם שדרכן היינו דוקא שלא יזיק ולא שלא יזק כמו שכתבו תוספות שם ואם כן למה נקט עור ובשלמא בלא תקלל חרש יש רבותא דאפילו חרש שלעולם לא ידע ולא יצטער מזה אסור אבל כאן צריך ביאור, ואפשר דלפי מה שנסתפק ביד מלאכי (הבאתי בבאור למסכת כותים סימן ד' עיין שם) דהנותן מכשול לפני עור והעור לא נפל אם עובר י"ל דוקא בעור שקרוב לוודאי שיעבור אבל בפקח דלא שכיח שיפול אינו עובר אלא אם כן נכשל באמת ולא אם לא נכשל וצריך עיון.

"ולפני עור לא תתן מכשול", כל מכשול שבתנ"ך מלא חוץ מזה שהוא חסר ועיין בעה"ט, עי"ל שבא לומר שאפילו אינו מכשול כלל רק שההוא סובר שהוא מכשול גם כן אסור כמ"ש בחולין קי"א ב' חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא דליספי לי מידי דלא סבירא לי וכ"כ הרמ"א ביו"ד סימן קי"ט ס"ו.

דרש על התורה

"איש עתי",

אפילו ישראל (יומא ס"ו א') וי"א דוקא בעל מום (זוה"ק אחרי ס"ג ב' ע"ש) ולא היה מוציא שנתו (חזקוני בשם מדרש) ולכן בחרו במי שידעו שעתידי למות בשנה זו (ילקוט ראובני בשם ת"ז וכ"ה בחזקוני שם).

"מפני שיבה תקום",

בן ע' שנה (אבות ספ"ה ועיין רא"ש פ"ק דקידושין סימן נ"ג) וי"א בן ס' (ת"ז תכ"א ס"ג ב' ע"ש וכ"כ בשם האריז"ל).

על ההפטרה

"הלא כבני כושיים",

בגמ' (מו"ק ט"ז ב') דרשו מה כושי משונה בעורו אף ישראל משונין במעשיהן אבל עדיין צ"ב למה כתוב כבני כושיים ולא ככושיים, גם אין יתפרש המשך הפסוק הלא את ישראל העליתי וגו', ויל"פ לפי פשוטו ע"פ המדרש (ב"ר פע"ג י') מעשה בכושי א' שנשא לכושית א' והוליד ממנה בן לבן תפס האב לבן ובא לו אצל רבי א"ל שמא אינו בני א"ל הי' לך מראות בתוך ביתך א"ל הן א"ל שחורה או לבנה א"ל לבנה א"ל מיכן שהי' לך בן לבן ומבואר דבן כושי וכושית יכול להיות לבן ע"י הכונה שכיונה אמו בשעת עיבור וז"ש הלא כבני כושיים אתם לי אע"פ שהוצאתי אתכם ממצרים אינכם דומים כלל למצרים משום שכוונתכם היתה טהורה לשם שמים וקאמר הלא כמו שהוצאתי את ישראל ממצרים הוצאתי גם את פלשתים מכפתור וארם מקיר וכלום ניכר על הפלשתים חילוק בינם לכפתורים או בין ארם לקיריים הלא כיון שנתערבו ביניהן נעשו כמותן ממש אבל אתם ניכר עליכם שלא נדמיתם כלל להמצריים והיינו משום שכוונתכם היתה לטובה וכמו בבני הכושיים וכנ"ל.

על התפילה

"הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה", (מתוך הרחמן לספירת העומר)

"למקומה" היינו במקומה בהר הבית. המאירי (פסחים ז', ב') כתב שלכן אין מברכין שהחיינו על מצות ספירת העומר, כי "נפטר הוא בזמן של יום טוב". (וכן הוא במטה משה סוף סי' תרס"ט ובשבלי הלקט השלם סי' רל"ד). ולמדנו דמצות ספירת העומר מיישך שייכי לחג הפסח, (וכמבואר בקרא דחזקאל מ"ה, כ"א לפי פירוש רש"י שם ע"ש, ועיין גם באבני נזר או"ח סי' שפ"ד), ומשום שמיציאת מצרים המתינו למתן תורה וספרו הימים מתי יגיע כמו שכתבו הראשונים. (סדר תפלה למשה)

"וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל" (י"ט כ"ג)

מדוע לא חשש רבי שמעון בר יוחאי בעץ החרובין לערלה

איתא בגמרא בשבת דף ל"ג ע"ב "אזלו טשו במערתא איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא" וכו' ומו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בדרך אמונה (פ"י מהל' מע"ש ונט"ר בבאוה"ל ד"ה "העולה") הביא שראה מקשים דהיאך אכל רשב"י מן החרובים והא הוי ערלה. וכתב ליישב עפ"י מה שפסק הר"מ שם ה"ה (ועיי"ש בד"א סקמ"א) דהעולה מאליו ברה"ר פטור מערלה ולפי"ז את"ש דהרי המערה לא היתה שלהם ולא זכו בה ונמצא דהעץ הפקר וכל הקודם ליקח מפירותיו זכה והוי כעלה מאליו ברה"ר דפטור, והוסיף מרן שליט"א שאף לשי' החולקים על הרמב"ם (הוב"ד בד"א שם ובצהה"ל אות ע"ד) וס"ל שאף העולה מאליו ברה"ר חייב י"ל דכאן הוי כעלה במקום טרשים (דהיינו קרקע קשה דמבו' בר"מ בה"ו דפטור בכה"ג) שאין דרך בנ"א לזרוע, ואע"ג דהחזו"א (ערלה סי' א' סקי"ט) כתב דהטעם שפטור הוא משום שאין דרך בנ"א לטפל בו להביא פירותיו ליישוב והוי כאין עומד למאכל, והכא הרי נברא בשביל אכילתם, מ"מ כיון שאין דרך בנ"א לטפל בו אפי' אם הוא יטפל בו ויביא פירותיו לעיר ויאכלם או יאכלם שם מ"מ לא מיקרי עץ מאכל כיון שאין דרך לאכול פירות עץ כזה אף האוכלן בטלה דעתו, וה"ה הכא כיון שאילו לא היו במקום סכנה לא היו אוכלים פירותיו רק משום פקו"נ הוצרכו לאכול לא נעשה עי"ז לעץ מאכל דהוי כבטלה דעתם עיש"ד, וראיתי שכ"כ ליישב שכיון שגדל מאליו במקום טרשים פטור מן הערלה בספק כוחו דרשב"י (להריא"ז מרגליות זצ"ל) מערכה א' אות ו' בהערה.

עוד כתב ליישב (בד"א) די"ל דעץ שנברא בנס אין בו דין ערלה כלל דהוי כאילו הועבר בגושיו מחו"ל דאמרי' בירושלמי פ"א דערלה ה"א דאין בו משום ערלת א"י וה"נ הובא בגושיו משמים שהרי מיד עשה פירות כעץ ישן, וגם אפשר דלא ינק כלל מן האדמה שהרי היה מקום שאינו ראוי לזריעה ובנס עשה פירות אין זה מיקרי יניקה מן הארץ ואע"ג דהנס עשה שינקו מן הארץ מ"מ כיון שהארץ לא נשתנית ועץ אחר א"א לנוטע שם ורק עץ זה נתן פרות ע"י נס אין זה כדרך יניקה מן הארץ, ואין חייב בערלה ומסתמא גם אין חייב במעשר וכו' עיי"ש"ד ובצהה"ל אות פ"ב.

והנה במדרש רבה פ' נח (פל"ו ד') עה"פ "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין" איתא א"ר חייא בר אבא בר ביום נטע בו ביום שתה בו ביום נתבזה" והקשה מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו טעמא דקרא דהיאך שתה נח יין של ערלה והא אמרי' בירו' מגילה פ"א הי"א שהגה נח תורה, וכתב ליישב די"ל דנח טעה וסבר שהיוצא מן הענבים זיעה בעלמא הוא, וכמו שאדה"ר טעה בזה כדאי' במדרש רבה פ' בראשית (פ"י"ט ה') סחטה ענבים ונתנה לו, ולפי"ז בי' הא דאי בסנהדרין ע' ע"א א"ל הקב"ה לנח לא היה לך ללמוד מאדה"ר שלא גרם לו אלא היין עיי"ש"ד.

ושאלתי למו"ר מרן שליט"א מדוע לא תירץ הקושיה גבי נח כמש"כ ליישב בד"א גבי רשב"י דכיון שהאילן נוצר ע"י נס לכן ליכא בו דין ערלה וא"כ ה"ה אצל נח שבו ביום שנטע בו ביום נתן פירות ה"ז נס ולכן פטור מערלה, ואמר מרן שליט"א שאפשר לרדן בזה, אך הוסיף דיש לחלק בין מעשה דנח לעובדא דרשב"י, דבנח זה לא היה נס הנס היה רק המהירות שצמח מהר אך העץ עצמו היה טבעי ככל העצים ולא יצא דבר חדש ומה שצריך לגדול בחצי שנה צמח בכמה רגעים ולכן יש לחייב בערלה ומשא"כ בעובדא דרשב"י שבא דבר חדש.

(קונטרס תורתו מגן לנו)

שו"ת בעניני דינים הנוהגים בעומר (הובא בקונטרס "פסקי שמועות")

ש. במ"ב סק"ג כתב ועכשיו שאין מקדשין אלא בשעת נישואין מ"מ מותר לעשות שידוכין ולעשות סעודה אבל לעשות ריקודין ומחולות נהגו איסור, האם מותר לערוך סעודת סיום מסכת או סעודת בר מצוה והאם מותר לשמוע שירים בסעודות אלו.

ת. לכו"ע אין להקל בכלי זמר אבל שירה בפה מותר, כיון שאין זה מדינא דגמ' והוא רק מנהג.

(קובץ חוקת הפסח על שונה הלכות)

ש. כשיש כנסים ציבוריים ויש שם שירים כגון מסיבות בבתי ספר או בגני ילדים וכד' האם מותר לעשות כן אף בימי העומר.

ת. אצל אאמו"ר (הסטייפלר) נהגו לא לשיר אפילו בפה כל ימי הספירה מלבד בשבת. ושאלוהו לענין הגנים האם מותר שם לשיר ואמר שכיון שזהו מלאכתם מותר בפה.

(ספר מצות ספירת העומר)

ש. ישנם מקומות שיש צופר בערב שבת שמשמיע ניגונים ומבשר את זמן כניסת השבת, האם לבטל זאת בימי הספירה.

ת. אין זה ניגון למטרת שמחה.

(קונטרס "פסקי שמועות" שאלת המחבר הרב ר' אליהו גולדברג שליט"א)

ש. האם חזנות גם נכלל במנהגי האיסור של שירה שנהגו שלא בעומר, או שקטעי חזנות שונה.

ת. אין ראוי לשמוע חזנות.

(קונטרס וספרתם לכם)

ש. האם מותר בימי הספירה לשמוע טיפ כשזה מרגיע עצבים לאדם הסובל מבעיות נפשיות.

ת. יש להקל לו בצנעא משום שאין זה לשמחה אלא לרפואת הנפש.

(ספר הלכות חג בחג)

ש. הנוהג איסור תספורת כפי שנהגו אצלו, האם מותר לו לספר אנשים הנוהגים בזמן זה היתר תספורת.

ת. כיון שאסור לו להסתפר, אסור לו לספר אחרים בזמן זה.

(קובץ חוקת הפסח על שונה הלכות)

ש. האם מותר לצבוע הדירה, או להכנס לדירה חדשה בימי העומר.

ת. מותר ואין כל חשש בזה. [ועיין בספר הלכות חג בחג שם שהביא מהגר"ח קניבסקי שלסייד דירה לצורך זוג לאחר הנישואין שרי אף שהבעל הבית מיחה. ואמר בשם אביו הסטייפלר זצ"ל דהעולם מחליף בין ספירה לבין בין המצרים].

(קונטרס לקנות חכמה וספר הלכות חג בחג פ"ו הערה 26)

ניתן לשלוח בקשה להצטרפות קבועה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל עובדות מרבינו שליט"א (ממקור ראשון בלבד) וכן מכתבים עם תשובות כדי שנוכל לפרסמם ולזכות את הרבים.

הערות והארות יתקבלו בברכה 057-3145900 ניתן להנציח לע"נ לרפואה ולהצלחה